

Jánoska Mátyás

TERBEGEC TÖRTÉNETE

(2020)

Terbegec - helytörténet (1. rész)

Említettem a Kürtös havilap egy régebbi számában, írni fogok Terbegec történelméről. Közel sincs kész a teljes összefoglalás, sőt, nagyon messze van, hogy azt mondhatnánk: a község történetét ismerjük.

A kutatások során ugyanis tény, hogy mindig felbukkan valami új, eddig ismeretlen, nem hallott vagy látott érdekesség.

Úgy döntöttem, részekre bontom írásaimat, s időnként mindig megjelenik majd a legfrissebb cikk a helytörténettel kapcsolatban. Ennek tükrében, kezdődjön a "mesélés".

Népcsoportok előfordulása a vidéken

Régészeti leletek bizonyítják, hogy már az őskor embere megjelent a vidéken. Az éghajlat a mainál valamivel melegebb volt, hiszen óriási kőröndök éltek akkor, amiket az akkori ember a kezdetleges, primitív fegyverekkel levadászhatott. Ezen kívül a valamikori Hont vármegye területén a talaj is szilárd volt, ennek keretében sok célra fel is használhatta.

Őserdők borították a tájat, a közlekedés legegyszerűbb és leggyorsabb eljárása a folyókon történt; itt az Ipolyon.

A legelső népcsoport, melyől számos vasfegyver és más szerszámok maradtak fenn, a kelták voltak. Bár zömük a Duna mentén talált otthonra, de számos ipolyparti sír is előkerült. Érdekességképpen említem meg, hogy a Duna, mint folyónév, tőlük származik.

Őket követték a barbárnak elnevezett népek: markomanok, a velük rokonságban lévő quádok. Rajtuk kívül itt éltek még a cotin és óz népek. Az ő uralmuknak a rómaiak megjelenése vetett véget. Fokozatosan kiszorították

őket, rejtőzködtek az erdőségekben, vagy behódoltak.

Még a római korban jelentek meg a szlávok. Több évszázadon át uralmuk alatt volt a Kárpát-medence nagy része, így ez a hely is.

A község neve is szláv eredetű: Terbegecz (Terebes) a trebež szóból képződött, amely magyar fordításban annyit tesz: irtás. Ha szemügyre vesszük a környezetet, láthatjuk, hogy erdőségekkel körbeölelt völgyben fekszik. A neve magyarázatot adhat arra, hogy a közeli patak (Terbegeci patak) mentén irtottak ki területet a letelepedés érdekében.

A szlávok után következtek mi, magyarok, akik megjelentünk a Kárpát-medencében. Ez volt a honfoglalás időszaka.

A községről bővebben

Terbegec első írásos említése 1247-ből származik. Ekkor *Trebogoch* néven fordul elő. Bár minden internetes portál ezt a dátumot említi, mint a legelső, a kutatás során csupán csak egy dokumentumot, forrást találtam, amely ezt bizonyítja. Idézet az említett forrásanyagból: *"...Az Ipolyon is átkelve, az almafa alatt vannak a határjelek. Innen észak felé haladva a terbegeci örvény mellett [iuxta gurgitem Trebogoch] nyugat felé az útig megy, amely mellett határjelek vannak. Innét a már megnevezett folyó mellett felfelé haladva mindenütt határjelek vannak a tölgyfák alatt." Ez volt az 1247. évi helyzet, amihez viszonyítva az 1400. évi határmegállapítás már jelentős fejlődést, illetőleg változást mutatott..."*

1260-ban bukkan fel legközelebb, ekkor *Trebogost* alakban tüntetik fel. Az ebből az időből származó okiratban arról olvashatunk, hogy IV. Béla két ekényi földet adományoz Vaczik fiainak: Marczel, Bátor, Soph és Hrabor fivéreknek. 1277-ben *Terbegezd*, 1295-ben *Trebegezt* néven fordul elő. A község hajdanán Hont vármegye nagyobb falvai közé tartozott. Erről tanúskodik az 1332-1337-ben készített pápai tizedjegyzék, miszerint *Chelzer* és *Trebekecz* község papja magas tizedet fizetett. Az alábbi olvashatjuk ezzel kapcsolatban: *"2 fertóra becsülik, s 3 gs pápai tizedet fizet."* Tehát régi egyházas hely. A régi templomát Szent Péter

tiszteletére emelték fel.

Később 1381-ben olvashatunk róla, ahol feltűnik István neve, már Terbegeczi előnévvel. Vagyis ettől a falutól vette nevét a Terbegeczi család. Az e családról is találtam forrásanyagot, ami így szól: "

Terbegeczi család.: 1316-ban Károly király Terbegecet Pető fia Kozma fia Dobak comesnek adta, amely adományozást az uralkodó 1323-ban és 1325ben megerősítette. 1337-ben Drugeth nádor Dobak fiait, Jánost és Miklóst erősíti meg Terbegec birtokában. 1345-ben Cseri birtokjogával kapcsolatos vizsgálatnál Miklóst, mint szomszédot említik. 1370-ben Kékkői György emel panaszt Dobak fia István ellen illéssfalvai jobbágyának bántalmazása miatt. Imre nádor parancsára 1373-ban a sági konvent és a váci káptalan folytat vizsgálatot István ellen bizonyos harasztosgyarmati jobbágy elfogása miatt. 1379-ben a Keszyek perlik Istvánt, s e per folyik 1381-ben is. 1385-ben ismét Istvánt idézik Gara nádor elé a harasztosgyarmati jobbágyokon elkövetett hatalmaskodás miatt. 1388-ban Zsigmond király indít vizsgálatot István ellen újabb hatalmaskodások elkövetése miatt. Ebben az évben Luka Pál bűnbocsánatot nyer Veres fia Miklós meggyilkolása miatt. Az oklevélben Miklós László nevű fia, azután rokonai: Rufus Mihály fia Miklós, Fábián fia Lachk, Kásásnak nevezett János is szerepelnek. 1390-ben a Keszyek Istvánt gulyájuk elhajtásával vádolják. E perben 1394-ben újabb halasztás történt. 1404-ben István fia Miklós magvaszakadt halálával Terbegec a királyra szállott. Az uralkodó Kóváry Pálnak és Kiscsalomiai Valkánnak adományozza, illetőleg ezek Pátnak az uralkodónak való átengedésével szerzik meg. István özvegye és leánya azonban az iktatásnak ellentmondanak így a Kóváryak 1405-ben csak a nászajándék kifizetése után jutnak Terbegec birtokába. 1410-ben Kóváry Pál nevezi már magát Terbegeci-nek. 1417-ben említik Márton leányait Ilonát és Margitot. Nem ismerjük felmenőit annak a Mihály fia Jánosnak, akit 1433-ban Balázs fia János egykori jobbágy telkébe iktatnak és 1433-ban, 1435-ben és 1436-ban a Kóváryak ügyvédje, s akit 1438-ban és 1439-ben királyi embernek jelölnek. 1444-ben ismét a Kóváryak képviselője és Kóváry László 1447-ben őt vallja ügyvédjének, s Százdon két jobbágy telket ad neki. 1448-ban ez ellen tiltakoznak, őt említik 1449-ben is. 1495-ben Mátét és Kovach Mihályt említik, Gonda Benedeket pedig királyi embernek jelölik. 1497-ben Ipolykeszi birtokjoga feletti vizsgálatnál

Mihály tesz vallomást."

1404-ben *Terbegech* néven bukkan fel. Egy 1425-ben kelt oklevélben ezt találjuk: „*eccl.b.Pauli et Petri ap. de T.*” Azaz a helyiségnek Szent Péter és Pál apostol tiszteletére szentelt temploma volt. E templom papjának a nevét is említik 1447-ben.

A középkorból származó okleveleket, regesztákat is olvashatunk a faluval kapcsolatban, akár internetes forrásokból, vagy ha ellátogatunk különböző levéltárakba. Ezek javarészt arról szólnak, hogy az adott korban uralkodó király kit, illetve kiket iktatott be a falu birtokába, de számos pereskedésről is fennmaradtak oklevelek. Sok esetben országbírók vagy királyi emberek jártak el. Jobbágyok és földesurak viszonyairól is szólnak ezek.

(Vége az első résznek)

A folytatásban szó esik majd a török korról, az abból az időből származó legendákról, a későbbi templomról, a falu néveredetének legendáiról, az ismertebb birtokosokról, majd az idő előrehaladtával megismerhetik a 19. század, annál is inkább a 20. század eseménysorozatait a faluban, olvashatnak történeteket általam megkérdezett emberektől, figyelmet fordítunk a község szakrális emlékeire is...így eljutva a mai időkig... a jelenkorig.

Terbegec – helytörténet (2. rész)

A török kortól a 19. század végéig

Eme két időszak közötti történésekről vajmi keveset tudunk.

Magyarország a török idők alatti részletes elemzésétől most térjünk el, azt megteszik helyettünk a szakkönyvek is. Itt most konkrétan a faluval kapcsolatos eseményeket szeretném tárgyalni. Időben a 16. és 17. században járunk, az 1550-1670-es évek között. Az egykori Hont vármegyéhez tartozott a falu; a vármegye az 1552 és 1685 esztendőik között az Oszmán Birodalom fennhatósága alatt állt és a Nógrád szandzsákhöz tartozott.

Kevés emlék maradt fenn. Az interneten elérhető elektronikus oldalakon kevés anyagot találtam, viszont annál érdekesebb a megkérdezett személyek elbeszélései a faluban történetekkel kapcsolatban. Elsőként a templomot emelném ki. Adatközlőm, Baki Borbála azt mondta, hogy az akkori templom nem ott állt, ahol a mostani, hanem egy másik dombon, picit távolabb a községtől. Az ezzel a templommal kapcsolatban többen is azt mondták, hogy a török időkben rombolták le. Valószínűleg arról a Szent Péter és Pál apostol tiszteletére szentelt templomról van szó, amelyről már beszéltem.

Egy legenda is köthető ehhez a korszakhoz: A falut sanyargató törökök elől a lakosság vagyonukat az *Aranybánya* nevű dűlőbe rejtették el. E hely akkor még erdőséggel tarkított volt. Eme legendát a mai napig sokan ismerik. Amikor a rokonoknál jártam Terbegecen, Matocha János és felesége, Manyika (szül.: Jánoska) is meséltek erről nekem. Azt is elmondták, hogy azóta többen is próbálták megkeresni ezt a helyet a jelenlegi lakosok közül, de eddig senki sem bukkant a nyomára. Ma már pincék és szőlősorok uralják ezt a dűlőt.

A törökök gyötrelmeinek elől az emberek a közeli erdőségekbe menekültek. A későbbiekben többnyire a falu birtokosairól találunk írásos említéseket, sok pert tartalmazó leveleket.

1727-ben a török időkben elpusztult Szent Péter és Pál templomot romjaiból felépítették.

A főbb birtokosok ezekben az évszázadokban: 1760-tól néhány esztendőig *Pongrácz László*, 1801-ben *Lónyay Menyhért*, 1831-ben báró *Flödnikné*, 1844-ben *Gyürky Sándor*, 1848-ban *Okolicsányi János*, 1850-től a *Würtzler-család*. Elmondások alapján két kúria is állott a 18. században, melyek mára már nem láthatók. A községről fennmaradtak Mária Terézia *úrbéri tabellái*. Ismertető: Mária Terézia 1767-ben kiadott rendeletének célja a jobbágyterhek felmérése és egységes szabályozása volt. A helységeket végigjárva, az ún. kilenc pontos kérdőív alapján mérték fel a parasztság helyzetét. A felmérés alapján létrejött úrbéri tabellák tartalmazzák a földesúr, a jobbágyok, a zsellérek nevét, a telkük nagyságát stb.

A tabellából, mely Terbegecre vonatkozik:

1. *Géczy Pálné özvegy* – telek: 1, terület: 25 hold, 1 jobbágy, zsellér: nincs, házatlan zsellér: nincs
2. *Luby Antalné özvegy* – telek: nincs, terület: nincs, jobbágy: nincs, zsellér: nincs, házatlan zsellér: 1
3. *Plachy György* – telek: nincs, terület: nincs, jobbágy: nincs, zsellér: nincs, házatlan zsellér: 1
4. *Pongrácz László* – telek: nincs, terület: nincs, jobbágy: nincs, zsellér: 4, házatlan zsellér: nincs

Ezen esztendőkből Pongrácz Lászlót (1760) találjuk a birtokban, aki a mai templomot építette.

1773-ban *Terbegecz*, *Terbussowce*, 1808-ban *Terbegec*, *Terbussowce* alakban írták. Ebből látszik, hogy szlovákok is lakták.

Az első katonai felmérés (1782-1785) is jelöli a helyet.

1816-ban készült egy vízszabályozási térkép, ahol a terbegeci mellett a környező határjelek is fel vannak tüntetve. Részletesen taglalják a Terbegeci-patak

szabályozását. A írások, magyarázatok latin nyelven íródtak, mivel abban az időben még ez volt a hivatalos nyelv (a magyar nyelv 1844-ben vált hivatalossá). A már említett Würtzler-család egyik tagja, Vilmos, aki gyógyszerész volt, 1853-ban szerzett földbirtokot itt.

1831-ben nagy kolerajárvány ütette fel fejét a megyében, a falut sem kerülte el. Az alábbi olvashatjuk erről: *„A megye minden lehetőt megtett, adakozásokat gyűjtött, segélyezett, orvosokat hozatott.... De a csapást elkerülni nem lehetett, a halálozás rendkívül nagy volt, nem ugyan általában az egész megyében, hanem csak némely községekben... némely községben minden 5-ik ember meghalt, mint Terbegecen...”*

A második- és harmadik katonai felméréseken (1819-1869 és 1869-1887) is szerepel, immár jóval részletesebben kidolgozva, és szerepelnek rajtuk a helységhez tartozó földrajzi, népi elnevezésű kataszterek, erdőségek is. 1863-ban *Terbegec* névként szerepel.

A 19. század vége felé találunk olyan dokumentumokat, ahol részletesen felvannak tüntetve az adott település lakosságának nemzetisége, vallása, születési helye, sőt, fogolytörzskönyveket is olvashatunk. Ezek alól Terbegec sem kivétel.

Itt született 1898. július 8-án Gerő Ernő, (születési nevén: Singer) zsidó származású kommunista politikus, a Magyar Dolgozók Párjának (MDP) első titkára, több miniszteri tárca betöltője.

Terbegec – helytörténet (3. rész)

A 20. századtól napjainkig

A 20. század eseményei Terbegecen is komoly változásokat hoztak. Az első világháború (1914-1918), majd az azt követő gyalázatos versailles-i szerződés Trianonban (1920. június 4.) rányomták bélyegüket a helyi lakosságra.

1910-ben közzétett magyarországi népszámláláskor 274 lakost regisztráltak. Ennek 95%-a volt magyar (259 lakos), 5% szlovák (13 lakos) és 1% német (2 lakos). Az etnikai és felekezeti térképek is feltüntetik a helységet, szintén 1910 körül. Az 1914-ben készített közigazgatási térképen is szerepel.

A falu 1918 előtt még Hont vármegyéhez és az Ipolynyéki járáshoz tartozott. Az országot szétdaraboló szerződés értelmében a falu a csehszlovák állam része lett, 1920-ban már *Trebušovce*, *Terbušovce* néven írják.

Egy 1926-os újságban arról olvashatunk, hogy Terbegecet sok más környékbeli falvakkal egyetemben egy új járáshoz, a Kékkőihez csatolták.

Ismerjük az akkori helybéli iskola tanítóját, *Csajkovszky Jánost*, aki 32 évig tanított itt, egészen 1923-as nyugdíjba vonulásáig.

1928-ban több község is kérvényezte, hogy a helybéli iskolákban az oktatás nyelve magyar legyen, de a kérelmek süket fülekre találtak. Ezt bizonyítja a Prágai Magyar Hírlap egyik száma, az imént említett újság is. Részlet: *„A kékkői tanfelügyelőség körletébe tartozó néhány magyar község igen sokat harcolt, hogy iskoláinak tanítási nyelve magyar legyen; például Sirak község tanítási ügyében egy ízben a zsupán elrendelte, hogy az oktatási nyelv a magyar, ez azonban csak írott malaszt maradt. Majd pedig Terbegec község kérvényezte a magyar oktatási nyelvet, de mindhiába.”*

Ma már az iskola egykori épülete családi házként funkcionál.

Szintén ebből az újságból értesülünk arról, hogy az 1936-os esztendőben az országos keresztényszocialista és magyar nemzeti párt új helyi szervezetei alakultak sok településen, köztük itt is. Az elnök: *Fekete János*, ügyvéd elnök: *Sebényi Sándor*, alelnök: *Racsó István*, jegyző: *Egry Ödön*, titkár: *ifj. Dubraviczky Ernő*, pénztáros: *Kovács András*, ellenőr: *Dubraviczky Imre*.

1929-ben írják, hogy Terbegecen és a szomszédos Gyürkiben van néhány közismert orvvadász, akiket már a csendőrök tetten értek, mégis megkapták fegyvertartási engedélyüket.

1938-ban, az I. bécsi döntés értelmében ismét Magyarországhoz tartozott. Ekkor neve újból *Terbegec*.

1938. november 8-án a magyar királyi honvédség csapatai birtokba vették. Már Bars és Hont k.e.e. vármegyékhez tartozik (székely: Léva), és az Ipolysági járásba van besorolva.

1939-ben az ipolynyéki körorvosi körzetéhez tartozott. Még ebben az esztendőben kitört a II. világháború. 1941-es katonai térkép is rögzíti a falut.

A kötelező bevonulás előtt a helybéli férfiak sem voltak kivételek. Magyarországra a háború borzalma 1944 tavaszán köszöntött be, amikor a németek elfoglalták az országot (Margaréta-hadművelet). A front viszont csak később, az 1944-es esztendő vége felé érte el a vidéket. Amikor a háborús időkről kérdeztem a helyi kapcsolatban, adatközlőm, *Tóth Vince* elmondta, hogy a faluban 2 halálos áldozat volt, mindkettőjükkel egy becsapódó aknagránát végzett. Elmesélte azt is, hogy a németek a nyéki kataszterhez tartozó *Leklincből* lövedékeket is lőtték a szovjetekre erre az irányba. Szintén tőle tudom, hogy a szomszédos Kőkesziben a kisgyerekeknek megengedték a németek, hogy ők maguk süthették el az ágyút. Egy másik adatközlőm, *Kovács Erzsébet* (lakik: Ipolyság, szül.: Terbegec, Petrezsél néven) azt mesélte, hogy kislányként, amikor még a faluban laktak, éjjelente az eget megvilágították a *sztálingyertyák* (a szovjet katyusa), és az oroszok részéről az erőszakoskodás sem volt elmaradott. A németek inkább barátságosak voltak, és intelligensek. A környéken három hétig folytak a harcok, a front vonult tovább keletnek.

Aztán jött 1945, a háború utolsó esztendeje, és újabb szomorú időknek néztek elébe az emberek. A falut újból elcsatolták Csehszlovákiához. *Trebušovce, Terbegec* alakban írják ekkor.

1948-ban *Trebušovce* néven ismeretes.

1951-ben a községben és a környéken megvalósul az autóbusz-közlekedés. „... *Valamennyien örömeiket és hálájukat fejezték ki azért, hogy Terbegec és Potor között életszínvonalunk emelkedésének újabb jeleként megindult az autóbusz-közlekedés. Díszkapuval és virágcsokrokkal üdvözölték az első autóbust, amely lehetővé teszi Terbegec, Gyürki, Kőkeszi, Sirak, Szelény és Dacsókeszi dolgozóinak, hogy fáradtság nélkül utazhassanak munkahelyeikre....*”

Az '50-es években élt a faluban egy *Kovács Béla* nevű férfi, aki fontosnak tartotta a helyi kulturális életet táplálni. Ő ezt citerával és furulyaszóval színesítette. Igazi tehetség volt. Bár ehhez sajnos alig maradt ideje, hiszen minden nap hajnalban kelt és este ért haza a munkából. Nagykürtösön dolgozott.

1959-ben valósul meg az „első közös aratás”, amely a kezdetekben úgy tűnt, nem fog sikerrel járni. A helyi pártszervezet elnöke ekkor *Krnáč Vince*, a szövetkezeti elnök: *Paulenda András* voltak. Végül aztán meg lett a gyümölcse a kitartó munkának, és a falu az elsők között végzett a járásban. A történet *Jakus Vince* elbeszélései nyomán maradt fent.

Az 1960-as években a faluban *Kiss Lajos* gyűjtötte a nótákat, amelyeket fel is játszott. Az adatközlők között találjuk a már említett citerán és furulyán játszó *Kovács Bélát*, aztán megemlíthetjük *Strancsik Istvánné Petrezsél Máriát, Sebény Ilonát, Kovács Lászlót, Petrezsél Sándorné Máté Margitot*.

Ebből az évtizedből írják a lapok, hogy kulturális téren Terbegec példaértékű munkát végez. Az akkori Csemadok-elnök, *Fonódy András* vezetésével és segítségével zenekart is alapítottak s a hangszereket saját erőforrásból vásárolták meg.

Egy 1970-es újság cikkében szót ejtenek a terbegeci képviselőről is. Néhány sor ebből a cikkből: „*Terbegecen a női öltözet alapját a századforduló idején a síingeit*

ujjú féling és vászonpendel képezte. A félinget még az első világháború előtt felváltotta a vászon hosszúing, amelynek ünnepeken viselt darabjait lapos- vagy keresztmetszetes hímzéssel varrták ki...Terbegecen a lányok is viseltek kendőt, főleg télen... A menyecskék a hajukat kontyba tűzték, majd fehér „féketővel” lekötötték. Erre került a fogacska, majd a villuska, amelyet még hétköznap is viseltek...”

Az 1975-ös évben új művelődési ház és színpad létesült a községben.

Az 1980-as és '90-es évek táján nagy események, változatosságok nem történtek a faluban, viszont történt egy szomorú eset: 1999 nyarán a nagy esőzések lévén, árvíz pusztított a faluban, a környékbeli falvakat sem kímélve. A legnagyobb károkat Terbegec szenvedte el, az mindegy 1 millió 775 ezer korona támogatásra volt jogosult.

2000 kora tavaszán betörés volt. A mezőgazdasági szövetkezet lakatlan társasházába tört be két fiatal helybéli. Az ipolynyéki körzeti rendőrség hamar elfogta őket, akik a 15 ezer korona értékű eltulajdonított tárgyakat önként átadták nekik.

Ez év júniusában történt, hogy egy biztonsági őr ismerőse társaságában vetette le szolgálati ruháját és pisztolyát. A pisztoly elsült, megsebesítvén a 23 éves férfit. 2001 elején a határban megrepedt egy gázvezeték, ami három négyzetkilométernyi területet érintett, elhamvasztva mindent. Egymilliós korona kár keletkezett.

2003-ban átadták a megújított könyvtárat, amely a magyarországi Jobboldali Ifjúsági Közösség támogatásával valósult meg, és több mint háromezer könyv érkezett.

2005-ben a lapok arról írnak, milyen égetően fontos lenne a helybéli templom felújítása. Az életveszélyessé lett épületet be kellett zárni, a miséket a ravatalozóban tartották meg. Már ekkor több mint egy évtizede fáradoztak a rendbetételén, de legalább másfél millió koronára lett volna szükség, amit e kis község nem állhatott.

Az 1950-es évek elején épített útszakasz katasztrofális állapotban volt, ez pályázati támogatásból teljesen megújult, ismét rendesen lehet közlekedni. Az utóbbi esztendőkből felújításra került a helyi ravatalozó és a kultúrház is.

Terbegec – A falu nevével kapcsolatos legendák és szakrális emlékei (4. rész)

A legendák

A név valódi eredetét már tisztáztuk. Most térjünk rá a legendákra, melyek közül az egyikről már említést tettem. Ez volt az *Aranybánya*. Ezen kívül még kettő legenda ismeretes, mindkettő a név eredetével függ össze. Az első változat:

"A név eredetéről szóbeli hagyomány útján tudatik, hogy IV. Béla idejéből özv. Géczyné egyetlen fiát visszatartóztatva a hadjáratból a családi tűzhely oltalmára, illy szavakkal hívta vissza: "Térj be Géczy", és hogy innen eredt volna a falu elnevezése: Terbegecz"

A másik változatot a rokonságban mesélték: Matocha János úgy tudja, *a község hajdanán gazdagabb volt, és három kocsmája is volt. Egyik alkalom tájt egy Géczy nevű férfit megszólították az egyik ilyen kocsmánál, hogy térjen be oda, s hogy innen ered a név.*

A mai római katolikus templom

Most engedjék meg, hogy szülőföldünk híres néprajzkutatójának, aki egyben író-költő és tanár is, *Csáky Károlynak* sorait idézzem egyik könyvéből, amely a község templomára vonatkozik.

„Terbegec mai templomát 1790-1794 közt emelték. A Borovszky-monográfia azt írja, hogy „A falubeli templom 1790-ben épült.”(é.n.:68) A Nagykürtösi járás egyik régebbi kiadványában az 1791-es dátumot említik, illetve azt, hogy a templom „Louis“-i, azaz XVI. Lajos-stílusú, a festés pedig 1794-ben készült. (Michalová-Michal, 1980:236) Az említett stílusra egyébként jellemző a líraiság, az antik

díszítés, a világos szín stb. A Pozsony- Nagyszombati Egyházmegye Schematizmusa a Szent László templom benedikálásának 1794-et jegyzi. (1995:192) Az egyik esztergomi kiadványban is az olvasható, hogy Terbegecen „1794-ben egy új Szent László templomot építettek“ (Hegedűs-Tóth, 2000:293)

Az egyhajós, homlokzati tornyos barokk-klasszicista templom félköríves szentélye nyugat felé néz. A keleti főbejárat kőkeretes kapuja enyhén félköríves, felette egy ugyancsak félkörívben végződő ablakkal, egy környílással, illetve a torony hangvető ablakával. A dongaboltozatos hajót két-két félköríves ablak tagolja. A szentély déli részéhez épült a sekrestye, ahonnan ajtó vezet a korabeli szószékre. A hajó mennyezete és a szentély festése igen zsúfolt. A templom állapota jelenleg statikai szempontból nem megfelelő. A hajó mennyezetét aládúcolták, mivel az több helyen megpedt, s a központi mennyezeti freskónál, a Szentlelket ábrázoló galambnál be is szakadt. (Dankó András) A freskók közül így csak az 2evangélistákat ábrázoló képek láthatók. Egyes feltételezések szerint a templom freskói nem eredetiek, a régiek ugyanis a mai képek alatt rejtekeznek. Ám a legtöbb leírásban erről nem olvashatunk. Ladislav Šášky az Umenie Slovenska (Szlovákia művészete) című monográfiájában (1988:344) például azt írja, hogy a terbegeci templom 1794-ből származó, illuzórikus fali képeinek és mennyezeti freskóinak szerzője ismeretlen. Ez vonatkozik az oltár architektúrájára s az oratóriumot ábrázoló képre is.

A korlátbábos díszes oratóriumban a templomépíttető kegyúr, Pongrácz László látható zöld ruhában, imakönyvvel a kezében. Mellette a község akkori papja térdepel fekete reverendában, kezében olvasóval. A szentélynek szinte minden szeglete zsúfolásig ki van festve. A virágmotívumokon, figurális alakzatokon kívül itt látjuk a négy sarkalatos erény nagyméretű megjelenítését. A szürke alakzatok rekvizitumai a mérleg, a kard, az oszlop, a lángoló szív stb. A keresztény teológia négy sarkalatos erénye az Okosság, az Erősség, a Mértékletesség és Igazságosság. Ez gyakran kiegészül a Nagylelkűség és a Béke perszonifikációjával, s olykor keverednek a három isteni erény: Hit, Remény, Szeretet allegóriáival, sőt a görög-római mitológia isteni alakjaival. Az utóbbi jellemző például a terbegeci templom építésének stílusjegyeire is. A főoltár korabeli fa alkotás. Az oltárszekrény ajtaját egy aranyozott kehely díszíti, s az egész oltárt két kisebb angyalputtó és két nagyobb szárnyas fa angyal őrzi. Mögötte áll rokokó keretben a nagyméretű,

a védőszentet, Szent Lászlót ábrázoló oltárkép, alatta az építtetőt s az építést megörökítő latin nyelvű emléktáblával. László a serege élén halad fehér lován. Fején korona, vállán piros palást, kezében lándzsa, mellyel vizet fakaszt a földből. A kép felső részében angyalok serege látható. A kép alsó felének szignója mára szinte nem olvasható. Ám mintha az a Leicher nevet s az F.I. rövidítést rejtené. A Csehországból származó osztrák festő, Felix Ivo Leicher (1727-1812) a híres művész, Maulbertsch műhelyének tagja volt. Több oltárképet (Besztercebánya, Vác, Sopron, Pozsony), köztük Szent László-ábrázolást is készített. Talán ő készíthette a terbegecit is? A szentélyt lezáró diadalív jobb oldalán látható az eredeti, rokokó fa szószék. Kosara felett a baladchinós hangvetőt az Szentleket ábrázoló galamb díszíti, tetején a Tízparancsolat két táblája van. A szószék közelében áll a nagyméretű fa Jézus Szíve-szobor. Jézus fehér ruhában, piros palástban látható, feje körül aranyozott glóriával, két kezével lángoló szívére mutatva. Bal oldalon a Lourdes-i mellékoltár kapott helyett. Karácsonykor ezen áll a Betlehem is. A hajó falain több korabeli rokokó keretes festmény látható.

A déli falon függ a Keresztre feszített Krisztus nagyméretű festménye. Szignója nem látható. Krisztus arccal balra tekint; fején töviskorona és glória, testén ágyéktakaró látható. Karizmai jól kidomborodnak; arca inkább a reménységet, mintsem a szenvedést tükrözi. Felette egy kisebb méretű Pieta-festmény látható. A nyugati falon Szent Annát látjuk Máriával, hátul pedig egy Madonna-festmény függ: Mária fején korona és fátyol, testén kék ing és piros palást van. A mezítelen Kisjézus fején is korona látszik.

A kórus alatt áll Szent Antal nagyméretű szobra. Barna szerzetesi ruhában, derekán fehér kordával és rózsafüzérrel, jobb kezében kenyérrel. Bal kezén ül csillagokkal díszített fehér ruhában a gyermek Jézus; kezében liliomot, illetve egy evangéliumos könyvet tart. A szobor alatti magas állványon ez olvasható: „Isten dicsőségére/ Racsko Bertalan/ és családja/1908“. A szobortól nem messzire van a kőbe vágott szenteltvíztartó, illetve a csigalépcsős kórusfeljáró. A karzaton pedig egy felújításra váró, működőképes Rieger-orgona kapott helyet. A sekrestyében függ a korpuszos körmeneti fakereszt, s van itt egy régi kisebb méretű, álló díszes fakereszt is.”

Szagrális emlékek

Ha a faluban járunk, nem sok szagrális emlékekkel fogunk találkozni. A templomudvarban álló kereszt az 1975-ös évszám olvasható ki, de a kereszt jóval régebbi; abban az évben újítták fel. Egy ház kiskertjében áll a *Petrezsél-féle kereszt*. Nehezen olvasható a dedikáció, ami így szól: „*Isten dicsőségére /állította/Petrezsél Sándor „és családja”*”.

A temetőben egy kereszt található. INRI felirattal ellátott, magas oszlopfőn áll, dedikáció nincs. Ám egyszer, mikor a temetőben jártam, volt szerencsém beszélni egy asszonnyal (nevére sajnós, már nem emlékszem), akinek elmondása szerint a keresztet *Nyáry Lajos* készítette, kb. 10 néhány évvel ezelőtt. Érdeme volt ebben *Filip Péternek* is. A temető bal oldali szegletében található néhány sírkő, elkülönítve a többitől. Ide a faluban élt zsidó családok temetkeztek. Néhányan közülük nemesek voltak.

A Leszenye felé vezető útnál, nem messze az *Aranybányától*, a pincéknél áll egy kápolna (népiesen: káponka) is. Benne egy Szent Antal-szobor került elhelyezésre.

Terbegec földrajzi nevei

Boróka, Jesztreg-erdő, Fityka, Bikavölgy-erdő, Mogyorós, Cseres, Túróstáska, Kavicsos, Borovics, Hébec-hegy, Dolinka, Nagy-erdő, Kukucka.

Utószó és köszönetnyilvánítás

Írásom első szavainál kiemeltem, hogy közel sincs meg a teljes történet. Ismételni tudom magam csak. Mindig lesz valami új, eddig fel nem fedezett esemény, történet, amivel bővíthetjük az adott település helytörténetének ismeretét. Az évszázadok alatt nagyon sok értékes okirat, levél, emlékirat elveszett, elpusztultak a háborúkban, a török támadások alatt, vagy a tűz martalékává lettek. Ezekből sajnos már nem tudhatunk meg semmit, csak a fennmaradt írásokra, forrásokra támaszkodhatunk. Terbegec történetével kapcsolatban igyekeztem minden fontosabb eseményt leírni. Sok-sok írást kihagytam, mert úgy gondoltam, az olvasótábornak nem lenne érdekes.

Ha a terbegeciek és a kedves rokonság olvassák majd, és valami helytelent, rosszat vélnek felismerni benne, akkor tőlük előre is elnézést kérek, nem állt szándékomban.

Végül pedig szeretnék köszönetet mondani elsősorban a rokonoknak, és minden adatközlőnek, akik sokat segítettek nekem. További köszönet illeti Csáky Károlyt, aki szüntelen fáradozással tárja fel, mutatja meg nekünk a szülőföldünkön való értékeket, a múltat és a szépet.

Köszönet illeti még mindazokat, akiknek nevei sajnos most nem jutnak eszembe, de akik szintén segítségemre voltak.

Jánoska Mátyás

Inám, 2020. november 29.

Felhasznált irodalom, forrásmunkák

- Mező András: Templomneveink a középkorban (Vat. 1/1:186), (Bakács: Hont 202)
- Bakács István: Iratok Pest megye történetéhez 1002-1437
- A Palásthy család levéltára 1256-1847
- Bakács István: Hont vármegye Mohács előtt (1971)
- Bakács István János: Hont vármegye középkori egyházas helyei (1943)
- Borovszky Samu: Magyarország vármegyéi és városai. Hont megye és Selmecebánya sz.kir.város (1906)
- Ölvedi János: A visszatért Felvidék adattára (1939)
- Czobor László: Honti históriák (1927)
- Drozdy Gyula – Györffy János: Hont vármegye földrajza (1908)
- Fényes Elek: Magyarország Geographiai szótára I.-IV. (1851)
- Györffy György: Az Árpád-kori Magyarország földrajza (1987)
- Hőke Lajos: Hont vármegye vallásügyi története (1883)
- Koczó József: Az Alsó-Ipoly mente egyházas helyei a középkorban. Honismeret, XXVII.évf. 6.sz. 46-54.1.
- Pesthy Frigyes Kéziratos helynévtárából. Hont vármegye és kiegészítések (1984)
- Szénássy Árpád: Felvidéki Árpád-kori templomok lexikonja (2002)
- Balassagyarmat története 896- 1962 (493. oldal)
- Csáky Károly: Szakrális emlékeink nyomában IV. Lilium Aurum (2011)
- Csáky Károly: A Dunától a Szitnyáig, Komárom (2003)
- A Hét folyóirat jó néhány évfolyama

- Az Új Szó napilap jó néhány évfolyama

- A Prágai Magyar Hírlap jó néhány évfolyama

(Az újságoknak pontos évszámát, évfolyamát, napját sajnos nem mentettem el, elvesztek, így itt ezeknél a pontos forrást nem tudom megadni)